

вина, хлеба не жалеите; 9. Чтобы не потерять друг друга; 10. Каждый человек красив по-своему; 11. Ты и твой характер; 12. Встречают по одежке; 13. Будь здоров! 14. У природы нет плохой погоды.

Az egyes témák beszédes címét a kommunikatív feladatok felsorolása követi. Minden lecke gerincét az alapszöveg alkotja, amely feldolgozható olvasási/fordítási feladatként, hallás utáni megértésre, és mintául szolgál a témával kapcsolatos önálló tanulói megnyilatkozásokhoz.

A szövegek összeállításakor a szerzők műfaji változatosságra törekedtek: szerepel köztük újságnyelvi, a tudományos-népszerűsítő irodalomból származó, valamint szépirodalmi szöveg, de a lexikai feladatok között szerepelnek mesék, közmondások, szólás-mondások, levelek, távirat-szövegek, történelmi és statisztikai adatok, hirdetések, kérdőívek, úrlapok, receptek, horoszkópok, étlapok, és a szemléletességet biztosító különféle rajzos kiegészítések, mint pl. térképek, vázlatok, táblázatok. A tankönyv fontos értékeként kívánom kiemelni azt a szempontot, amit (különösen a Magyarországon írt) orosz nyelvkönyvekből az utóbbi kb. tíz évben egyfajta rosszul értelmezett módszertani felfogásból tudatosan kifejtettek, tudniillik a történelmi, kulturológiai ismereteket közvetítő szövegeket és feladatokat. Örömmel fedeztem fel a tankönyvben a szemet gyönyörködtető – Moszkva nevezetességeit bemutató – képek után a Moszkva alapításáról szóló rövid informatív szöveget, vagy a Kreml székesegyházait ismertető leírást, de folytatható a sor a Lomonoszov Egyetem leírásának és a portréfestészet klasszikusainak (I. N. Kramszkoj, V. L. Borovikovszkij, I. K. Makarov) bemutatásával.

A tankönyv szerzőinek bevallott szándéka, hogy valós, objektív képet fessenek Oroszországról, történelméről és kultúrájáról, hagyományairól s az orosz jellemről. Úgy tűnik, mindez nagyszerűen sikerült. Visszatérve a tankönyv címéhez és továbbgondol-

va azt, némi optimizmust is kiolvashatunk belőle, nevezetesen azt, hogy az orosz nyelvnek – az utóbbi évek megtorpanása ellenére – van perspektívája a világban!

Répási Györgyné

Nagy L. János (szerk.)

Helyesírás és nyelvpolitika

Implom József Középiskolai Helyesírási Verseny

Erkel Ferenc Gimnázium, Gyula,
1996–1997, 128 p.

A gyulai Erkel Ferenc Gimnázium az Implom József Középiskolai Helyesírási Versenyen elhangzott előadásoknak immár negyedik gyűjteményes kötetét jelentette meg. A helyesírási versenynek és a köteteknek szakmai támogatója hagyományosan a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola.

A tanulmánykötet a címben jelzett két tematikus egységre oszlik. Öt tanulmány foglalkozik a magyar helyesírással; ezek közül az első a magyar helyesírás főbb jellemzőit foglalja össze. Ebből kiemelésre érdemes a magyar ortográfia „nyelvkövető” jellege: azaz nagyjából három évtizedenként a helyesírást az időközben végbement nyelvi változásokhoz szokták igazítani. Ma három területen látszik a újabb változtatás kényszere: a szakszavak, angol és a mozaik-szavak írásának szabályait szükséges bővíteni; az angol szavak (a szabályzatban „idegen szavak”) helyesírásának újraszabályozása azonban az angol nyelvtudás általánosságának hiánya miatt – a tanulmány szerzője, Szathmári István szerint – megoldhatatlan problémákat vet fel. A magyar helyesírás „értelemtükröző” és „rendszereszerű” jellege pedig érvként szolgál a helyesírás társadalmi fontosságát bagatellizáló és tanulhatatlanságot hirdető nézetek ellen.

A magyar helyesírási rendszer negatív megítélésével száll szembe Grétsy László, aki a magyarországi helyesírási közállapo-

tokat a tipikus hibák leltárát közzétéve „nagyon rossznak” minősítette. Az okokat a sajtó igénytelenségében és a számítógépes helyesírási ellenőrzési programok hibáiban és következetlenségében jelölte meg. A helyesírás egységéhez – hangoztatja a szerző – fontos nyelvpolitikai érdekek fűződnek: az anyanyelvi (így a helyesírási) műveltség fontos szerepet tölt be a magyar kultúrában, társadalmi életben, hiszen a szabályozott írásgyakorlat feltétele a közlés félreérthetetlen és egyértelmű voltának.

Grétsy is hangsúlyozza azonban, hogy a helyesírást leginkább a társadalmi írásgyakorlatra kell érvényesnek tekinteni; a helyesírási hibák súlyosságának megítélésében kommunikációs szempontokat célszerű érvényesíteni. Ennek egyik lehetséges esetét a nyelvi kérdésekben mégoly szigorú Kazinczy is elismeri: „Nem botol, aki helyén tudva és akarva botol.”

Petőfi S. János tanulmányában a helyesírási szabályok be nem tartásától élesen elkülöníti a szabályok funkcionális megsértését, melyre a költői szabadság ad felhatalmazást. Erre vonatkozólag számos példát említ a szerző, így a magánhangzók időtartamának ritmikái okokból történő rendhagyó alkalmazását, az írásjelek hiányát, a kötőjel nélküli elválasztást stb. Ugyanebben a körben Benkes Zsuzsa a helyesírási készség fejlesztését szolgáló kreatív feladatokat mutat be.

A Grétsy által említett okokon kívül helyesírási babonák, rossz beidegződések is ronthatják írásgyakorlatunk minőségét. Erre figyelmeztet Wacha Imre tanulmánya, mely írásjelhasználatunk számos logikai, grammatikai és kommunikációs összefüggésére hívja fel a figyelmet, illetve arra, milyen szerepet játszanak az írásjelek a szövegek hangosításában.

A. Jászó Anna a mondatelemzés iskolai gyakorlatát tekinti át a könyv tematikájába kevésbé illő, de tanulságos cikkében. A szerző a közvetlen összetevős mondatelemzést nem javasolja az iskolai gyakorlatban, mert ez a mondatot alanyi és állítmányi rész-

re bontja, ám e bontásban a mondat említett két része „a kötetlen szórend miatt nem .. különül ... el” (51). A szerző a továbbiakban a magyar grammatikai hagyományokat is tisztelő, a mondatrészeket elemző „fogalmi alapú” mondat szerkezeti modell mellett érvel.

A könyv második, rövidebb részében jól követhető rendben négy nyelvpolitikai témájú cikk olvasható.

Kiss Jenő a magyar nyelv nyelvpolitikai helyzetét tekinti át, mely szerint a magyar nyelv az országhatárokon belül magas funkció-potenciálú nyelv, a nyelvhasználat mindhárom szintjén (családi-as-mindennapi, közéleti-szakmai, publicisztikai-szépirodalmi) betölti funkcióját; továbbá magas fokon kodifikált és standardizált nyelv. De kimutatható az a trend is, hogy Magyarországon fogy a magyar anyanyelvűek száma (csökkenő népesség), az anyaországon kívül az utódállamokban pedig a többségi nemzetállamok nyelvpolitikái miatt a magyar nyelvterület zsugorodóban van. A szerző konklúzióját, nevezetesen azt, hogy a kisebbségi kétnyelvűség a nyelvváltás felé vezető út legfontosabb állomása, a délvidéki, szlovákiai és az erdélyi szerzők konkrét példákkal is alátámasztva megerősítik.

A szlovákiai Szabómihály Gizella és a vajdasági Ágoston Mihály a riasztó tények ellenére inkább a Magyarország határain túl élő magyar kisebbségek nyelvpolitikai feladatainak pozitív programját fogalmazzák meg. Ágoston az anyanyelv megtartásának három fő tényezőjét *a)* az anyanyelv életképes szintű, intézményes elsajátításában, *b)* a folyamatos és rendszeres anyanyelvű tömegtájékoztatóban és *c)* a szabad, sokoldalú és nyilvános nyelvhasználatban látja. Szabómihály Gizella is a szlovákiai magyar kisebbségi nyelvpolitika feladatait fogalmazza meg: szükség van *a)* a nyelvi különfejlődés, leszakadás (archaizálódás) lassítására, megakadályozására, *b)* a magyarországi standard megismertetésére, terjesztésére és *c)* a magyar nyelv presztízvesztésének megállítására, főleg az oktatás eszközeivel.

Végül pedig az erdélyi Péntek János rövid írásában a nemzetállam nyelvpolitikai modelljét veszi szemügyre, melyben az alkotmány és a különböző szintű törvények szerepét vizsgálja a kisebbségi kétnyelvűség kialakulásában és a nyelvcsereben. A nyelvek virtuális egyenértékűségét elismerő racionális nyelv-politika a Magyarországot környező államokban nem nyert tért, s így alakulhatott ki az a helyzet, melyben ma a Kárpát-medencei magyarságnak mintegy egy-másfél milliós „asszimilációs veszteséggel” kell számolnia.

A kötet a helyesírási verseny alkalmával elhangzott előadásokon kívül két év versenyfeladatait (tollbamondásokat, teszteket), ezek értékelését és a résztvevők eredményeit is tartalmazza. A könyv egyúttal Petőfi Sándor és 1848 előtt is tiszteleg.

A szerkesztés logikája jól nyomon követhető. Különösen igaz ez a nyelvpolitikai részre, melyben az összefoglaló nyelvpolitikai tanulmány után a részletek kibontása következik.

Dicséretes a gyulai Erkel Ferenc Gimnázium vállalkozása: a határokon túli középiskolásokat is vendégül látó helyesírási versenyt a szervezők tudományos konferenciával kapcsolják össze, melyre rangos magyar nyelvészeket sikerül megnyerni. S nem csupán egy alkalomra: Gyulán immár hagyománya van a rangos középiskolai helyesírási versenynek és a nyelvészeti konferenciának. A gimnáziumot és a szakmai támogatót, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolát mindezért elismerés illeti.

A *Helyesírás és nyelvpolitika* című színvonalas kötetet minden, nyelvi kérdés iránt fogékony olvasónak ajánlom, s azoknak az iskoláknak, közösségeknek is, melyek e kötetben és a gyulai kezdeményezésben példát látnak.

Szarka Péter

Klaudy Kinga

Fordítás I. Bevezetés a fordítás elméletébe

Scholastica, Budapest, 199., 247 pp.

Ahogy a szerző könyve előszavában írja, előző (három kiadást megért) *A fordítás elmélete és gyakorlata* című munkáját (1994, 1994, 1996) dolgozta át oly módon, hogy külön-külön kötetben tárgyalja az elméleti és gyakorlati kérdéseket. Az új feldolgozást az tette szükségessé, hogy az első megjelenés óta eltelt négy évben számos új szempont, illetve esemény gazdagította a fordítástudományt, valamint az, hogy egyre több magyar felsőoktatási intézmény foglalkozik fordítók és tolmácsok képzésével, és így megnőtt az igény az átfogóbb jellegű fordításelméleti szakirodalom iránt. A *Fordítás I.* kötet ily módon a fordítás folyamatának nyelvészeti kérdéseit vizsgálja, míg a *Fordítás II.* fordítástechnikai problémákat vet fel: magyar, angol, német, francia és orosz szépirodalmi művek fordításaiából vett példákkal szemlélteti az úgynevezett 'átváltási műveletek' különböző típusait.

A recenzálásra kerülő *Fordítás I.* kötet két részből és ezen belül összesen tizenegy fejezetből áll. Az első rész (A fordítás elmélete) – amely az 1994-es könyv anyagának átvétele és kiegészítése – a következő tematikai csoportok köré szerveződik: 1. A nyelvészeti fordításelmélet keletkezése; 2. Fordításelmélet és szociolingvisztika; 3. Fordításelmélet és pszicholingvisztika; 4. Fordításelmélet és szövegnyelvészet; 5. A fordítás folyamatának nyelvészeti modelljei; 6. Az ekvivalencia fogalma a fordításelméletben; 7. Merre tart a fordítástudomány?

Az 1994-es könyvhöz képest legnagyobb tartalmi újdonság a kötet második részében található, amely *A fordítás oktatása* címszó alatt négy fejezetet foglal magában: 1. Fordítástudomány – fordításoktatás; 2. A fordítási kurzusok felépítésének alternatívái; 3. A fordítás oktatásának módszer-